

Narkotikaprisutvecklingen i Sverige 1988–2020

CAN Rapport 200

Ulf Guttormsson

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN

Layout: Ida Ömalm Ronvall

ISSN 0283-1198

ISBN 978-91-7278-326-3 (pdf)

urn:nbn:se:can-2021-5 (pdf)

Narkotikaprisutvecklingen i Sverige 1988–2020

Ulf Guttormsson

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

Rapport 200

Stockholm 2021

Förord

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, är ett nationellt kompetenscentrum inom ANDTS-området. Vårt uppdrag är att sprida kunskap om konsumtions- och skadeutvecklingen av alkohol och andra droger i samhället. Det gör vi genom undersökningar, forskning och kunskapshöjande insatser. Våra större återkommande nationella undersökningar är Skolelevs drogvanor, Monitormätningarna samt Vanor och konsekvenser.

CAN är en del av civilsamhället med omkring 50 medlemsorganisationer. CAN:s styrelse utses av Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), Vetenskapsrådet, Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen och Årsmötet. Regeringen utser ordförande.

Den första samlade redovisningen om utvecklingen av gatupriser på narkotika gjordes i *Narkotikaprisutvecklingen i Sverige 1988–2003* (Guttormsson 2004). I och med årets rapport har CAN en drygt trettioårig tidsserie om gatuprisernas utveckling. Sedan 2010 har även grossistpriserna följts. Från 2017 ingår dessutom frågor om priser på smugglad alkohol och tobak. En nyhet med årets rapport är att beräkningarna av narkotikamarknadens omsättning kompletterats med en skattning av hur mycket av omsättningen som utgörs av narkotikaklassade läkemedel. Rapporten redovisar även resultaten från de extrainsatta frågorna om pandemisituationens effekter.

CAN:s prisuppgifter utgör en indikator i uppföljningen av regeringens ANDT-strategi. Uppgifterna rapporteras även årligen till FN (UNODC) och EU (EMCDDA). De utgör därmed ett viktigt underlag för internationella jämförelser och publiceringar.

Prisuppgifterna har lämnats in av rapportörer från Sveriges samtliga polisområden. CAN vill här passa på att tacka dessa rapportörer, liksom de rapportörer som under årens lopp lämnat uppgifter. Undersökningen och rapporten har finansierats genom statsbidrag från Socialdepartementet.

Stockholm, maj 2021

Charlotta Rehnman Wigstad

Direktör CAN

Innehåll

Sammanfattande diskussion	6
Metod och material.....	8
Rapportörerna	8
Datainsamlingen	8
Gatupriser	8
Grossistpriser	9
Medianpriser	9
Realpriser.....	9
Sverigepriser	9
Viktning av rapportörerna.....	10
Narkotikans kvalitet	10
Validering av prisuppgifterna	11
Resultat	14
Förekomst av olika narkotikasorter i Sverige	14
Gatupriserna på nationell nivå 2020	17
Gatuprisutvecklingen över tid	18
Regionala skillnader i gatupriserna	21
Grossistpriser	22
Narkotikamarknadens omsättning	23
Smugglad alkohol och tobak	30
Pandemiåret 2020	30
Referenser	32
Bilaga 1: Regioner och polisområden.....	34

Sammanfattande diskussion

CAN har, sedan 1988, samlat in uppgifter om gatuprisutvecklingen för ett antal narkotikasorter. Med gatupris avses priset vid köp av små mängder i konsumentled. Sedan 2010 inhämtas även priser för handel med större partier, det vill säga grossistpriser. Från 2018 mäts även gatupriser för insmugglad tobak och alkohol. Datainsamlingen görs halvårsvis med en webbenkät riktad till rapportörer i Sveriges 27 polisområden.

Under 2020 ställdes extrafrågor om pandemicsituationen och om den upplevdes ha påverkat narkotikatillgängligheten. I strax över hälften av rapporteringarna nämndes att narkotikatillgängligheten påverkats under pandemin. Framförallt rapporterades detta ha varit aktuellt under första halvåret. Flertalet rapportörer menade dock att effekterna var av tillfällig karaktär. Vissa påpekade också att det inte nödvändigtvis berodde på pandemin och de åtföljande restriktionerna. För amfetamin och kokain upplevde flera att tillgängligheten ökade under pandemiåret, men för cannabis, och i synnerhet för hasch, påtalade flera att tillgängligheten minskat.

Vad gäller tillgänglighetsminskningen för cannabis under 2020, pekar information från EMCDDA på att denna inleddes redan före pandemin, beroende på framgångar för rättsväsendena i Marocko och Spanien, och att detta påverkat europamarknaden i stort. De inrapporterade priserna indikerar att det rått minskad tillgång på cannabis i Sverige under 2020. Grossistpriset för hasch ökade med närmare 50 procent jämfört med 2019, och gatupriset ökade med 25 procent. Även marijuanapriserna steg, men inte lika mycket som för hasch (cirka 25 respektive 10 procent). I vilken grad de ökade cannabispriserna kan tillskrivas händelserna innan pandemin, förstärkta effekter av detta under pandemin samt det faktum att svenskt rättsväsende gjorde rekordbeslag av cannabis 2020, kan inte avgöras i denna rapport. Sannolikt har alla tre faktorerna bidragit till den högre prisnivån, men i varierande grad.

Framförallt kokain upplevdes av rapportörerna ha blivit vanligare i Sverige under pandemiåret. Ovanligt stora beslag under 2020 ledde heller inte till några större prisökningar. I den mån pandemin påverkat tillgängligheten, liksom beslagsnivåerna, så har denna påverkan alltså varit olika för olika narkotiska substanser. Med undantag för cannabis har inga stora förändringar skett. Något som flera rapportörer påpekat är att paketförsändelser och godstransporter fått större betydelse medan persontransporterna minskat i betydelse.

I ett långsiktigt perspektiv har de tydligaste gatuprisförändringarna inträffat för heroin och amfetamin. Med hänsyn till inflationen kostar nu dessa substanser endast en fjärdedel jämfört med startåret 1988. Även kokainpriserna har fallit och ligger 40 procent lägre jämfört med 1988. Den största delen av prisfallen skedde före millennieskiftet.

Även cannabispriserna sjönk fram till millennieskiftet, då de halverats, och låg sedan stabilt fram till 2008. Därefter inleddes en återhämtning. Med 2020 års prisökning ligger cannabispriserna på den nivå som gällde runt 1990. Den prisökning på cannabis som inleddes för ungefär 10 år sedan sammanföll dock med en ökning av halten av det rusgivande ämnet THC-halten hos i synnerhet hasch. Av en europeisk undersökning framgår det att prisökningen på cannabisprodukter åtminstone delvis kan förklaras av en ökning av halten THC. Mängden THC i hasch ökade dessutom mer än vad priserna gjorde under perioden

2006–2016. Samtidigt var pris- och haltökningarna för marijuana i princip proportionerliga. För hasch hade priset för mängd THC i praktiken dessutom sjunkit. Prisökningen för cannabis under den senaste tioårsperioden kan således, åtminstone delvis, förklaras av att THC-halten har stigit.

År 2020 rapporterades gatupriset för hasch respektive marijuana vara 125 kronor per gram. Amfetamin kostade runt 200 kronor per gram, kokain cirka 900 och brunt heroin 800 kronor per gram. I 2018 års undersökning inkluderades två narkotikaklassade läkemedelssubstanser; tramadol (opioid) och alprazolam (bensodiazepin). Dessa betingar 20–25 kronor per tablett av normal styrka. Ecstasypriset rapporterades ligga runt 150 kronor tablett. Jämfört med 2019 var det framförallt hasch som uppvisade någon prisskillnad.

I vilken grad prisförändringar kan relateras till faktorer som varierande kostnader för produktion, distribution, penningtvätt eller förändringar i konkurrens, risk att upptäckas eller efterfrågan kan inte fastslås i denna rapport. Prisökningen på cannabis har dock, som redan nämnts, bland annat ett samband med en fastslagen kvalitetsökning, men ökningen 2020 beror sannolikt främst på en tillgänglighetsminskning. Oavsett förklaringar, är det intressant att notera att priserna på amfetamin och heroin, som traditionellt förekommit i den mera problematiska användningen (med inslag av injektionsanvändning), har sjunkit kraftigt sedan slutet av 1980-talet.

I rapporten presenteras en uppskattning av hur stor den årliga omsättningen av narkotika är i landet. De substanser som ingår i skattningsunderlaget är hasch, marijuana, kokain, amfetamin, heroin, ecstasy och sedan 2020, även narkotikaklassade läkemedel. Cannabis beräknades ha störst ekonomisk marknadsandel av dessa substanser (41 procent). Minst var omsättningsandelen för ecstasy (knappt 4 procent). Beroende på vilka antaganden som görs gällande transittrafik i Sverige samt beslagseffektiviteten hos tull och polis, skattades den genomsnittliga årliga omsättningen för dessa narkotikasorter perioden 2016–2020 till någonstans mellan 3,7 och 9,2 miljarder kronor. Det bör framhållas att beräkningen innehåller stora mått av osäkerhet då flera variabler är okända och därför behövt uppskattas.

Eftersom priserna följts under en lång tid görs jämförelser över tid i 2020 års penningvärde. Inflationsjusteringen görs med hjälp av SCB:s konsumentprisindex. Valideringar av prisrapporteringen mot andra datakällor visar på likartade prisnivåer (nationellt) och likartade trender (internationellt). Detta har lett till slutsatsen att de insamlade prisuppgifterna speglar utvecklingen relativt väl.

Metod och material

Nedan följer en genomgång av några centrala begrepp, samt en kortfattad beskrivning av datainsamlingens genomförande och förändringar under senare år. Läsare som vill ha mer information om datainsamlingen, frågejusteringar och förändringar i sammansättningen av rapportörerna hänvisas till tidigare rapporter.

Rapportörerna

De individuella rapportörerna utses av Polismyndigheten och väljs baserat på deras kunskaper om narkotikamarknaden i deras polisområde. Sedan omorganisationen 2015 utgörs polisen av en enda myndighet, uppdelad på sju polisregioner. Regionerna består i sin tur av polisområden. Under 2015 uppgick dessa till 30 men minskades till 27 våren 2016. Sedan 2015 utgör, istället för de gamla länspolismyndigheterna, polisområdena basen för rapporteringen. Geografiskt motsvarar polisområdena, i grova drag, länspolismyndigheterna. Undantaget är att storstadsregionerna och södra Sverige numera är regionalt mera finfördelade.

Av bilaga 1 framgår det hur polisregioner, polisområden och län hänger samman. Från och med år 2000 täcker undersökningen hela riket. Perioden 2000–2014 kom alltså rapportörerna från de 21 länspolismyndigheterna. Åren 1988–1999 kom rapportörerna från ett strategiskt urval av kommuner/distrikt. Betydelsen av förändringarna i rapportörsbasen diskuteras längre fram i detta avsnitt.

Datainsamlingen

Datainsamlingen sker sedan 2013 endast via en webbaserad enkät. Tidigare var den postal och under en övergångsperiod användes båda metoderna. Enkäten genomförs två gånger per år och rapporteringarna gäller för första respektive andra halvåret. Resultatredovisningar görs dock endast helårsvis.

Sedan 1988 har uppgifter om gatupriser insamlats för hasch, marijuana, amfetamin, kokain och heroin (sedan 1993 uppdelat i vitt och brunt heroin). Från och med år 2000 prisbevakas även de mindre vanliga narkotikasorterna ecstasy och LSD. Även GHB och kat infördes i enkäten år 2000, men byttes 2018 mot två narkotikaklassade läkemedel (substanserna tramadol och alprazolam). Sedan år 2010 ingår också frågor om grossistpriser för hasch, marijuana, brunt heroin, amfetamin, kokain samt ecstasy. Från år 2017 efterfrågas dessutom gatupriser för insmugglad alkohol och tobak.

Gatupriser

Priset på en viss narkotikasort kan, förutom rena marknadsförändringar och kvalitetsförändringar, variera avhängigt på köparens och säljarens relation. Inte minst är det också beroende på vilka mängder köpet handlar om och i vilket led det görs. Med gatupriser avses priset vid överlåtelse av mindre mängder i konsumentledet. Rapportörerna ombeds utgå från den typiska överlåtelsemängden i distributionens sista steg och ange kostnaden i

kronor per gram, eller annan relevant enhet (tablett, dos, etc.). Om exempelvis marijuana i typfallet handlas i mängder om 5 gram för 600 kronor redovisas ett gatupris på 120 kronor per gram, eller om brunt heroin i typfallet inhandlas i mängder om 0,5 gram för 400 kronor redovisas ett pris om 800 kronor per gram.

Grossistpriser

Med grossistpriser menas priset vid försäljning av större partier. I linje med internationell praxis avses då mängder om minst 1 kg eller 1 000 tabletter/enheter. Försäljning på denna nivå är mindre vanlig, i synnerhet i polisområden med mindre befolkning och därmed en mindre narkotikamarknad. Detta leder naturligt nog till färre rapporteringar, vilket i sin tur medför en större osäkerhet för dessa resultat. Även på kilonivån förekommer mängdrabatter. Kilopriset skiljer sig åt om det rör sig om exempelvis 1 eller 25 kilo hasch.

Medianpriser

Istället för det aritmetiska medelvärdet (genomsnittet), används främst medianvärden i denna rapport. Medianen är det värde som ligger i mitten av ett antal värden som sorterats i storleksordning. Det görs för att undvika att eventuella enstaka extremvärden påverkar prisbilden i någon riktning, i synnerhet som dessa värden ibland kan vara orsakade av missförstånd eller rena felskrivningar. Även genomsnittet redovisas i tabellbilagan och där framgår det att det är mest i undantagsfall som dessa två redovisningsmetoder skiljer sig åt i någon avgörande grad. Utöver det redovisas också intervaller med högsta respektive lägsta inrapporterade värde.

Realpriser

Eftersom priserna insamlats under en längre tidsperiod är det för jämförbarhetens skull nödvändigt att ta hänsyn till inflationen. De ursprungligen inrapporterade priserna (nominella priser) omräknas därför så att kostnaden motsvarar den som gäller för senaste årets penningvärde (2020 års penningvärde i denna rapport). Omräkningen görs med hjälp av SCB:s konsumentprisindex (hämtat från www.scb.se). De KPI-justerade värdena benämns realpriser och i tabellbilagan redovisas såväl nominella som reala medianpriser.

Sverigepriser

Narkotikapriserna i denna redovisning beräknas som medianvärdena av alla polisområdenas inrapporteringar. Detta ger dock inte nödvändigtvis den korrekta bilden av det genomsnittliga priset i Sverige. Många köpare/konsumenter bor i storstadsområden och/eller i södra delen av Sverige, vilket är områden där narkotika enligt informatörerna tenderar att ligga något lägre i pris. Samtidigt får rapporteringar från mera glesbefolkade polisområden samma tyngd som de från tätbefolkade områden vid beräkningarna. Detta kan leda till att de redovisade priserna kan vara något i överkant jämfört med de faktiska. Samtidigt är prisskillnaderna mellan regionerna små. Dessa effekter bedöms därmed som relativt marginella.

Som nämnts har rapportörsbasen förändrats något. Perioden 2000–2014 utgjordes den av Sveriges 21 länspolismyndigheter, men sedan 2015 utgörs den av polisområden. Dessa

uppgick till 30 under 2015, men minskade till 27 under 2016. Skillnaden är att något fler rapportörer från storstäderna deltar numera. Förändringen genomfördes gradvis 2015–2016, eftersom polisområden i Region Stockholm respektive Västra Götaland successivt fyllde vakanser i rapporteringen. Denna förändring har dock inte haft någon synbar betydelse på prisbilden, men är ändå en principiell förbättring av rapporteringsunderlagets representativitet, då storstadsområden fått en ökad tyngd.

Förändringen av rapportörsbasen år 2000, mot perioden 1988–1999, har inte heller bedömts haft någon avgörande betydelse för den nationella representativiteten. Främst medförde skiftningen av den regionala basen från kommun till län att en ökad andel av rapportörerna kunde ange priser. Slutsatsen är alltså att prisutvecklingen i landet kan följas över tid sedan 1988, trots att rapportörernas geografiska representation förändrats vid två tillfällen. Ytterligare en fördel med den senaste ändringen är att antalet rapportörer blivit fler, vilket gör underlaget mindre känsligt för bortfall och avvikelser i rapporteringarna.

Viktning av rapportörerna

Eftersom varje rapportör väger lika tungt i prissammanställningen, samtidigt som de representerar områden med olika stor folkmängd, skulle det kunna argumenteras för att en viktning borde göras. Detta skulle kunna erbjuda en mer korrekt bild av priset för den typiska narkotikatransaktionen. Ett test med data från 2014 (länspolismyndigheter) och 2015 (polisområden) visade dock att vikterna fick ett mycket brett intervall. Eftersom det totala antalet rapporteringar är lågt skulle enstaka upp- eller nedvägda värden kunna ge stor inverkan på slutresultatet. Att införa vikter bedömdes därmed riskera att skapa mer felaktigheter än det eventuellt löser. Slutsatsen är att vikter inte bör användas och resultaten i denna rapport redovisas därför oviktade.

Narkotikans kvalitet

En faktor som påverkar priserna är narkotikans kvalitet, vilken i regel avgörs genom halten aktiv substans. Halterna kan variera till följd av framställningsmetod eller, när det handlar om pulverdroger (exempelvis kokain), om graden av utblandning med andra ämnen. I grossistledet kan halterna för pulverdroger därmed vara högre jämfört med konsumentledet. Det antas oftast att ett högre pris indikerar bättre kvalitet, alltså mindre utblandade substanser. Sådana samband är dock inte givna. UNODC (2009) har exemplifierat detta med att minskningen i tillgång på kokain i USA under 2008 ledde till en ökning av priserna, samtidigt som partierna blandades ut alltmer. Ett marknadsunderskott ledde med andra ord till en prisökning och en kvalitetsnedgång.

I Sverige analyseras polisens narkotikabeslag av Nationellt Forensiskt Centrum (NFC). Större beslag¹ av pulverdroger haltbestäms rutinmässigt och speglar halterna på grossistnivån. Det förekommer i varierande utsträckning att även mindre beslag haltbestäms. Under 2020 var andelen haltbestämda beslag för respektive analyserad substans i fallande ordning: Amfetamin (16 procent), kokain (15 procent), heroin (10 procent), hasch (5 procent) och marijuana (1 procent) (Grafström, Petersson & Nordgaard, under arbete).

Beslag av mindre storlek kan antas spegla halterna i konsumentmentledet. De mindre beslagen haltbestäms dock endast på begäran, alltså varken rutin- eller slumpmässigt.

1

Följande undre gränser gällde 2020: Amfetamin 200 gram, kokain 50 gram och heroin 20 gram.

Mindre beslag redovisas dessutom som ett genomsnitt för hela perioden 2004–2020. Det speglar således inte nödvändigtvis den aktuella situationen. De redovisade haltnivåerna i konsumentledet är således betydligt mera osäkra jämfört med grossisthalterna. Vidare redovisas halttrender endast från 2004 och endast för hasch, amfetamin, kokain och heroin. Något försök att haltjustera pristrenderna presenteras därför inte i denna rapport, då prisdata insamlats under en längre tidsrymd samt för flera substanser, jämfört med NFC:s redovisning.

Det kan dock konstateras att tillgänglig information indikerar att (grossist-)halterna halverades för pulverdrogerna amfetamin, kokain och heroin mellan 2004 och 2011. Därefter har det skett en återhämtning för kokain, en viss uppgång för amfetamin men ingen återhämtning för heroin. THC-halten för hasch låg fram till 2010 runt 10 procent. Därefter ökade den successivt och har sedan 2016 legat runt 26 procent.

En europeisk studie analyserade utvecklingen i ett antal länder för hasch och marijuana beträffande relationen mellan pris och kvalitet för perioden 2006–2016 (Freeman m.fl. 2018). Haltuppgångar av THC, liksom prisökningar, noterades för båda cannabisprodukterna under perioden. För hasch ökade halterna mer än priserna, vilket i praktiken innebär att det blev billigare att berusa sig med hasch, trots att priset per gram stigit. Halt- respektive prisökningarna för marijuana tog enligt rapporten mer eller mindre ut varandra, och innebär alltså ingen reell prisförändring. För svensk del har marijuananhalten följts sedan 2009 och legat runt 11 procent under hela perioden.

Halterna för kokain, amfetamin, marijuana och hasch ökade i EU-området under 2008–2018 (EMCDDA 2020a). För svensk del för samma period överensstämmer detta för kokain, amfetamin och hasch, men inte för marijuana där läget var oförändrat i Sverige. Den enda substans som uppvisade motsatt utveckling under perioden var heroin, som ökade något i styrka i EU men sjönk i Sverige.

Validering av prisuppgifterna

Ett sätt att validera de insamlade prisuppgifterna är att jämföra med andra svenska källor. Ytterligare ett sätt är att jämföra med trender i andra länder. Eftersom merparten av den narkotika som används i Sverige är importerad, är vi en del av den internationella marknaden. Sverige kan därmed förväntas ha likartade trender, även om prisnivåerna skiljer sig.

Prisuppgifter från narkotikaanvändare i Stockholm

Under januari 2018 fick besökare på Stockholms Brukarförenings lokaler i Johanneshov frivilligt besvara CAN:s enkät om narkotikapriser. Prisfrågorna avsåg gatupriserna under hösten 2017 och var desamma som i polisens enkät. Deras svar jämfördes sedan med de svar som inkommit från polisen i Stockholms län under 2017. Jämförelsen visade att narkotikaanvändarna och poliserna lämnade relativt likartade uppgifter om gatupriserna i Stockholmsområdet.

Polisens darknetundersökning

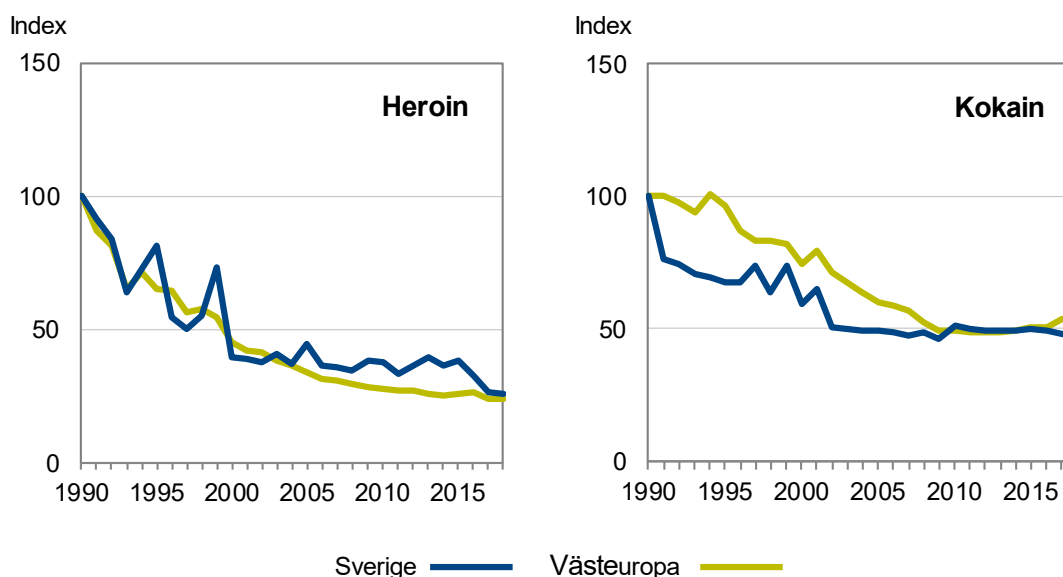
Vid 13 tillfällen under perioden 2013–2020 har Polisens nationella operativa avdelning (NOA) undersökt narkotikapriser via postorder på Darknet, vilket kan beskrivas som en dold del av internet. Prisbevakningen gäller inrikes försäljare och mäter de för tillfället

lägsta priserna för den vanligaste mindre sålda mängden för respektive substans. I möjligaste mån har likvärdiga produkter följts över tid. Mellan 2013 och 2020 steg darknetpriserna för cannabisprodukter, förblev oförändrade för narkotikaklassade läkemedel, samt sjönk för kokain och heroin men i synnerhet för amfetamin och ecstasy (uppgifterna har erhållits via mejl från Stefan Kálmán, NOA).

Jämfört med medianpriserna i CAN:s studie av gatupriserna ligger NOA:s minimipriser lägre. Jämförs de med nedre intervallet i CAN:s prisinsamling så ligger darknetpriserna högre. Det kan här påpekas att darknetpriserna normalt inkluderar leveranskostnader, liksom att varorna antas hålla högre nivå vad gäller halter och kvantitet. NOA bedömer att den digitala handeln har vuxit kraftigt i volym under 2019 och 2020. Det kan ha lett till ökad konkurrens men även ökad organisationsgrad samt större volymrabatter för inköp, vilket kan förklara prisfall. NOA bedömer att numera kan det till och med vara lönsamt för gatusäljare att göra inköp denna väg. Med tanke på förändringarna för darknetmarknaderna, samt att NOA:s prisdatainsamling har en delvis annorlunda metod, bedöms det svårt att validera prisnivån i CAN:s datainsamling mot denna redovisning. Inga avgörande avvikelser har dock framkommit.

Online-priser 2018

En annan studie som undersökt online-priser, denna gång för hasch, marijuana och kokain, har publicerats av Moeller, Munksgaard och Demant (2020). De jämförde priser på öppna respektive dolda internet för 2018 med de priser som rapporterats i CAN:s datainsamling. Priserna på kilonivån var relativt likartade för alla tre marknaderna. Detsamma gällde även priserna på gramnivå, åtminstone när hänsyn togs till att cannabisgrampriserna som rapporteras in till CAN innefattar en viss mängdrabatt. Detta då de typiska cannabisinköpen handlar om fem gram åt gången, medan internetpriser kan handla om enstaka gram.

Figur 1. Realprisjusterad utveckling för heroin- respektive kokainpriser i Sverige samt Västeuropa. 1990–2018. Index 1990=100.

FN:s pristrender

FN-organet UNODC har länge följt gatuprisutvecklingen för heroin och kokain i USA samt Västeuropa. Det gör det möjligt att jämföra svenska och europeiska trender (UNODC, 2020). I figur 1 jämförs den indexerade prisutvecklingen (1990=100) för heroin respektive kokain i Sverige och Västeuropa. FN redovisar data för perioden 1990–2018 och därför begränsas jämförelsen till dessa år. Enligt figuren liknar de svenska pristrenderna i stora drag de som gällt för Västeuropa, med en halvering av kokainpriserna och en nedgång med tre fjärdedelar för heroin.

Detta bekräftar förmågan hos CAN:s prisbevakning att följa trender. Sveriges utveckling påverkas sannolikt i hög grad av förändringar på den europeiska marknaden då båda dessa narkotikasorter importeras. Samtidigt bör det framhållas att även om utvecklingen är likartad, så ligger de svenska priserna på högre nivåer än i Västeuropa (i synnerhet för heroin). Det är inte orimligt med tanke på att den svenska marknaden är mindre och geografiskt mer perifer. Det förhållandevis lilla antalet konsumenter i Sverige är dessutom mera spridda på en stor yta. Det kan medföra större logistiska kostnader, lägre organisationsgrad, mindre konkurrens, och därmed högre priser. Heroin kostar cirka 40 procent mindre i Västeuropa i genomsnitt jämfört med Sverige, medan kokainpriset är cirka 20 procent lägre.

EU:s pristrender

EMCDDA följer också europeiska narkotikapriser. Tidsserierna är dock inte lika långa som ovan. Däremot bevakas flera narkotikasorter, samtidigt som östeuropeiska länder också ingår i underlaget. Redovisningar av den indexerade utvecklingen 2008–2018 på EU-nivå finns för hasch, marijuana, heroin, kokain, amfetamin och MDMA (EMCDDA, 2020a).

För hasch och marijuana är prisutvecklingen under tioårsperioden likartad den i Sverige (ökande), liksom för heroin och amfetamin (nedåtgående) samt för kokain (oförändrad). För ecstasy har emellertid ett visst prisfall inträffat i EU medan priserna stigit i Sverige. Även om överensstämmelsen alltså inte är fullständig kan inga avgörande avvikelser sägas förekomma. Liksom i fallet med FN-datat pekar även EMCDDA:s uppgifter på att narkotikapriserna i regel tenderar att vara högre i Sverige jämfört med Europagenomsnittet.

Slutsatser av prisvalideringen

Någon källa som pekar på uppenbart motstridiga resultat för någon av de prisrapporterade narkotikasorterna i CAN:s datainsamling har inte hittats, även om någon mindre trendavvikelse (ecstasy) noterats i jämförelse med EU. Jämfört med svenska online-försäljare stämmer priserna relativt väl. Vidare hade narkotikaanvändare och poliser från Stockholmsområdet en relativt likartad uppfattning om gatupriserna 2018. Slutsatsen från jämförelserna ovan blir att de data CAN samlar in gällande gatuprisutvecklingen på narkotika speglar trender och nivåer tämligen väl.

Resultat

Resultatredovisningen inleds med en kort genomgång om hur förekommande olika narkotikasorter är i Sverige och hur detta utvecklats över tid. Sedan redogörs det för hur gatupriserna förändrats under åren, liksom hur de skiljer sig geografiskt. Därefter presenteras grossistpriserna, liksom en skattning av narkotikamarknadens värde. Avslutningsvis redovisas priser på smugglad alkohol och tobak.

Förekomst av olika narkotikasorter i Sverige

Antalet prisrapporteringar indikerar i vilken grad olika narkotikasorter förekommer i Sverige. Om en rapportör inte kan ange något pris, tolkas det som att förekomsten av preparatet har varit begränsad². Om många rapportörer inte rapporterar prisuppgifter är det sannolikt en mera ovanlig narkotikasort. Omvänt kan man utgå ifrån att om merparten av rapportörerna anger priser för en viss substans, så är den spridd över landet.

Tabell A. Förekomst av olika narkotikasorter mätt genom antalet prisrapporteringar i riket samt i tre landsdelar ^{a)} respektive i storstads- och icke storstadsområden ^{b)}. Procent. 2020.

	Riket n=53	Syd- sverige n=14	Mellan- sverige n=30	Norra Sverige n=9	Storstads- områden n=6	Icke storstads- områden n=47
Kokain	98	93	100	100	83	100
Amfetamin	96	93	97	100	83	98
Hasch	96	100	93	100	100	96
Marijuana	96	93	97	100	100	96
Tramadol	81	86	80	78	100	79
Ecstasy	77	71	77	89	83	77
Alprazolam (Xanor m.fl.)	60	71	50	78	50	62
Brunt heroin	47	57	47	33	100	40
LSD	26	29	27	22	17	28
Vitt heroin	15	7	23	0	0	17

a) Polisområden i Sydsverige: Kalmar Kronoberg, Malmö, Södra Skåne, NV Skåne, Blekinge Nordöstra Skåne, Halland och Jönköping. Mellansverige: Dalarna, Värmland, Örebro, Uppsala, Västmanland, Gotland, Stockholm City, Stockholm Nord, Stockholm Syd, Storgöteborg, Fyrbodalen, Skaraborg, Älvsborg, Södermanland och Östergötland. Norra Sverige: Gävleborg, Jämtland, Västerbotten, Västernorrland och Norrbotten.

b) Som storstadsområden räknas följande polisområden: Malmö, Stockholm City och Storgöteborg.

2 Rapportörerna kan, förutom att svara "vet ej", även ange att preparatet inte förekommit i polisområdet under de senaste 6 månaderna

I tabell A redovisas andelen prisrapporteringar per preparat för samtliga besvarade enkäter. Under 2020 inkom totalt 53 svar från årets två datainsamlingar. Procenttalen är således beräknade på små bastal och avser endast att ge en grov illustration av variationer i förekomst.

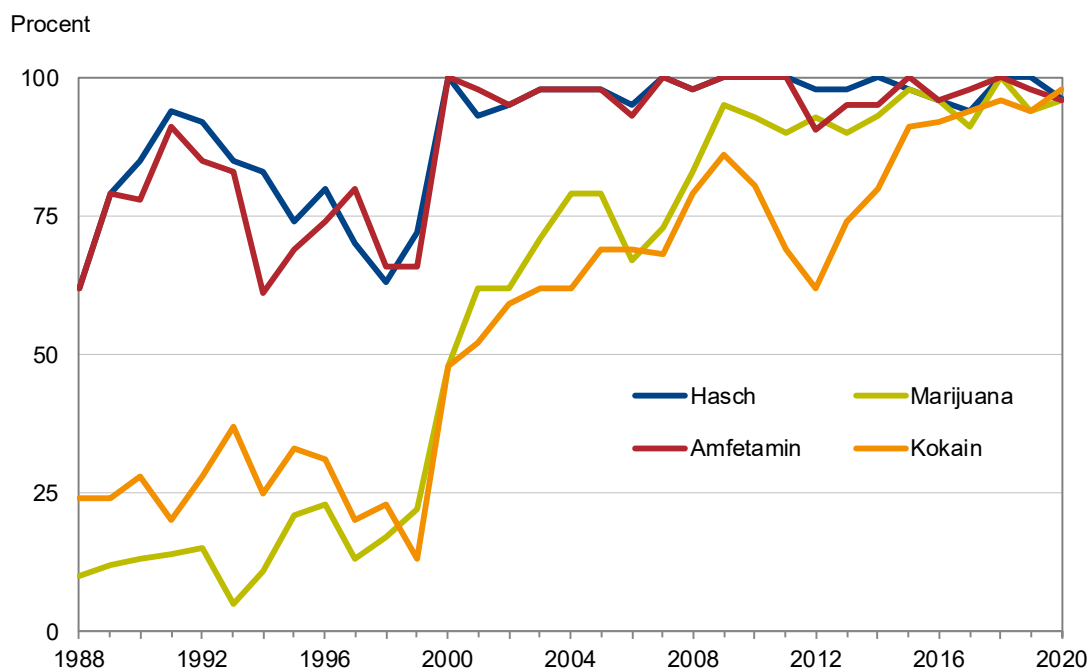
Som det framgår av tabellen uppgav bortåt 100 procent av rapportörerna priser för kokain, amfetamin, hasch och marijuana. Detta är ett tecken på att dessa substanser är väl spridda på den svenska gatumarknaden. Lägst andel prisrapporteringar fick LSD och brunt heroin. Överlag var inte skillnaderna mellan landsdelarna särskilt stora. Främst handlade det om att heroin tenderade att vara mindre vanligt i norra Sverige. Vid jämförelse av storstadsområdena med övriga Sverige, tycks framförallt brunt heroin vara vanligare i storstadsområdena.

För att få en bild av narkotikaförekomsten i de olika storstadslänen redovisas antalet prisrapporteringar länsuppdelat på Stockholm, Västra Götaland, Skåne respektive icke storstadslän i tabell B. Av tabellen framgår det bland annat att alprazolam och brunt heroin tenderade att prisrapporteras i högre grad i Skåne. Förekomsten av de olika preparaten tenderade överlag vara högre i Skåne och Stockholm och lägre i Västra Götaland. Samtidigt kan det vara på sin plats att påminna om att observationerna i storstadslänen är få och resultaten därmed mindre säkra.

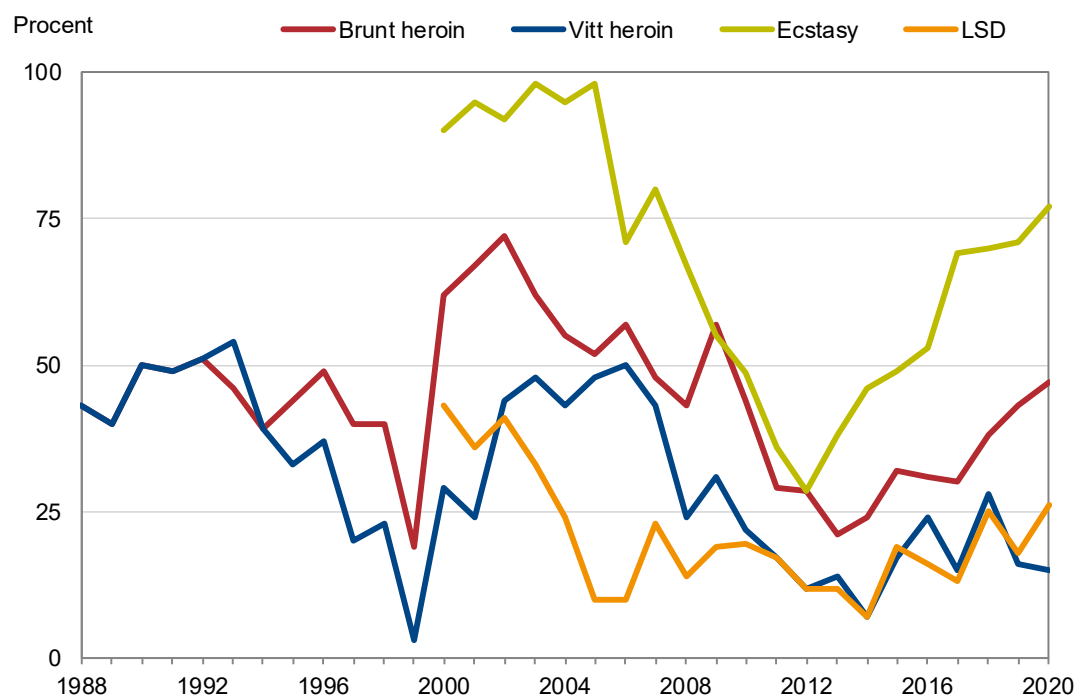
Tabell B. Förekomst av olika narkotikasorter mätt genom antalet prisrapporteringar i icke storstadslän ^{a)}, Skåne, Västra Götaland respektive Stockholm. Procent. 2020.

	Icke storstadslän n=32	Skåne n=6	Västra Götaland n=8	Stockholm n=6
Amfetamin	100	83	88	100
Kokain	100	83	100	100
Hasch	97	100	88	100
Marijuana	97	100	88	100
Tramadol	82	100	63	83
Ecstasy	79	83	75	67
Alprazolam (Xanor m.fl.)	61	100	38	50
Brunt heroin	30	100	63	67
LSD	24	50	0	50
Vitt heroin	12	17	0	50

a) Polisområden i Stockholm: Stockholm City, Stockholm Syd och Stockholm Nord. Västra Götaland: Storgöteborg, Fyrbodalen, Skaraborg och Älvsborg. Skåne: Malmö, Södra Skåne och Nordvästra Skåne.

Figur 2. Förekomst av hasch, marijuana, amfetamin och kokain i riket. Andel prisrapporteringar per substans. 1988–2020. (Tabellerna 1–4)

Figur 3. Förekomst av vitt heroin, brunt heroin, ecstasy och LSD i riket. Andel prisrapporteringar per substans. 1988–2020. (Tabellerna 5–8)

I figur 2 (tabellerna 1–4) illustreras utvecklingen av andelen rapportörer som angett priser för hasch, marijuana, amfetamin och kokain sedan slutet av 1980-talet. Andelarna var länge högst för hasch och amfetamin, men efter en successiv uppgång ligger alla fyra substanserna över 90 procent sedan 2015. Att andelen prisrapporteringar ökade vid millennieskiftet kan delvis bero på den nya rapportörsbasen med polismyndigheterna som togs i bruk år 2000³. Trots detta är det ändå tydligt att hasch, marijuana, amfetamin och kokain idag är väl spridda över landet.

För ecstasy och LSD finns prisinformation insamlad sedan år 2000. Förekomsten för dessa narkotikasorter redovisas i figur 3 och tabellerna 7–8, tillsammans med brunt och vitt heroin som har följts sedan 1988 (heroin totalt 1988–1992, därefter uppdelat, se tabellerna 5–6). Samtliga narkotikasorter i figuren minskade i förekomst fram till 2010-talets början. Efter det har vissa uppgångar inträffat. Trendbrottet är särskilt tydligt för ecstasy, som numera rapporteras av tre fjärdedelar, men i viss mån även för brunt heroin.

Gatupriserna på nationell nivå 2020

Gatupriserna för Sverige 2020 redovisas i tabell C, sorterade efter antalet prisrapporteringar. Som intervallen visar, förekommer det mer eller mindre stora variationer för de olika narkotikasorterna. Detta hänger samman med att priserna kan påverkas av köparens och säljarens relation, geografisk ort, mängd, men också av att kvaliteten och tillgången varierar under en tolv månaders period. Av tabellen framgår det till exempel att cannabis kostar runt 125 kronor per gram och att heroin betingar det sjudubbla priset.

Tabell C. Gatupriser för olika narkotikasorter i Sverige enligt uppgifter från rapportörer i polisområdena. Narkotikasorterna är rangordnade efter förekomst. 2020.

	Enhet	Antal svar ^{a)}	Intervall, kronor	Medelvärde	Medianvärde
Kokain	kr/gram	52	750–1300	914	900
Amfetamin	kr/gram	51	90–300	210	200
Hasch	kr/gram	51	80–225	133	125
Marijuana	kr/gram	51	50–200	131	125
Tramadol	kr/100 mg	43	8–150	31	25
Ecstasy	kr/tablett	41	70–200	147	150
Alprazolam	kr/1 mg	32	5–83	21	19
Brunt heroin	kr/gram	25	400–2000	987	800
LSD	kr/dos	14	60–200	122	113
Vitt heroin	kr/gram	8	525–1750	1191	1000

a) Antal prisangivelser av totalt 53 inkomna svar.

3 Att prisrapporterna överlag är få runt 1999 hänger samman med att systemet reviderades detta år, vilket ledde till ett tillfälligt högt internbortfall på flera frågor. Även om rapporteringsviljan tillfälligt sviktade ledde detta inte till nedgångar för samtliga preparat; hasch och amfetamin låg alltså högt. Före år 2000 svarade rapportörerna dessutom för geografiskt mindre områden, vilket sannolikt påverkade möjligheten att rapportera priser.

Störst prisintervall uppvisade läkemedlen tramadol och alprazolam. Detta kan eventuellt förklaras av att det relativt låga styckpriset i högre grad kan påverkas av rabatter vid större köp, samtidigt som dosstorlekarna kanske inte alltid varit de efterfrågade. Att ett mindre antal avvikande högre värden inrapporterats för dessa tabletter påverkar dock medianpriserna i liten grad. I nästa avsnitt följs prisernas utveckling över tid.

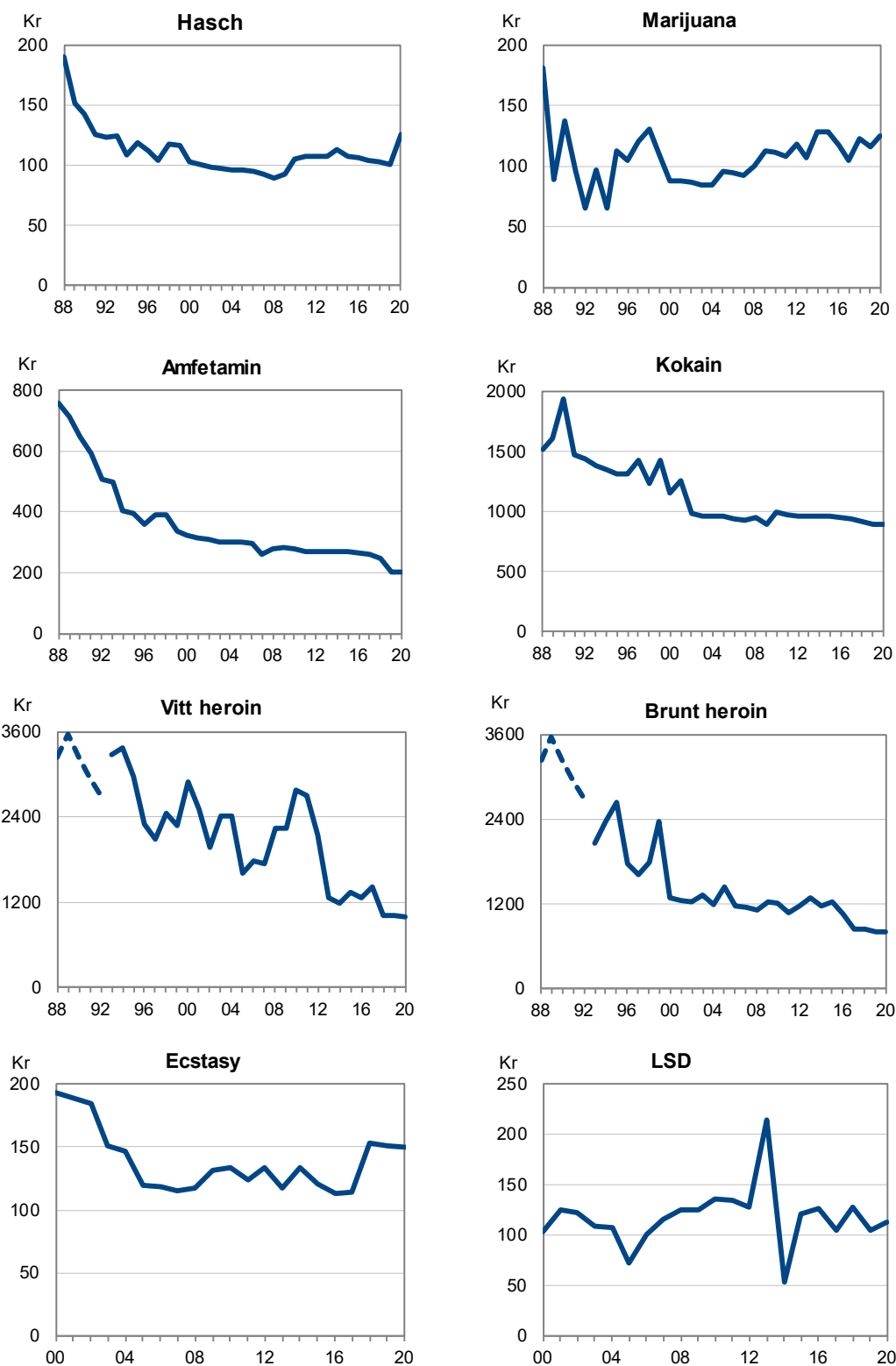
Gatuprisutvecklingen över tid

Som nämnts finns uppgifter om gatuprisutvecklingen tillgängliga från 1988 för vissa substanser. För att göra dessa uppgifter jämförbara över tid har de inflationsjusterats med hjälp av SCB:s konsumentprisindex (KPI). De presenteras i 2020 års penningvärde i figur 4 (tabellerna 1–8). I syfte att undvika att enstaka avvikande värden kan påverka resultaten, redovisas medianvärden.

Figuren visar att jämfört med år 1988 (respektive 2000) är dagens realpriser lägre för samtliga narkotikasorter, med undantag för LSD. Marijuana uppvisar dock en tämligen marginell förändring mellan start- och slutår. För marijuana inleddes en prisåterhämtning 2005, parallellt med att allt fler rapportörer rapporterat marijuanapriser, det vill säga då marijuana spridits alltmer i landet. År 2020 låg priset på 125 kronor per gram. År 2020 ökade priset på hasch markant. Även denna cannabisvariant kostade då 125 kronor per gram.

Figuren visar även att kokain, liksom de narkotikasorter som vanligen används i injektionsmissbruk (heroin⁴ och amfetamin), drastiskt har minskat i pris sedan slutet av 1980-talet. Årets prisuppgifter tyder på att den nedåtgående trenden fortsatt, i synnerhet för amfetamin, med ett rekordlångt medianpris om 200 kronor. Även om kokain har sjunkit kraftigt i pris under perioden, har ingen betydande förändring inträffat under den senaste tjugoårsperioden. År 2020 kostade kokain runt 900 kronor per gram.

4 Åren 1988–1992 redovisas samma värden i båda heroinfigurerna och dessa gäller således heroin utan någon åtskillnad mellan vitt och brunt heroin – därav den streckade kurvan i figur 4. Sannolikt gällde priserna huvudsakligen brunt heroin eftersom detta även då torde ha varit den vanligaste varianten. Under åtföljande år är resultaten för vitt heroin något mera osäkra till följd av vissa förändringar i enkäten.

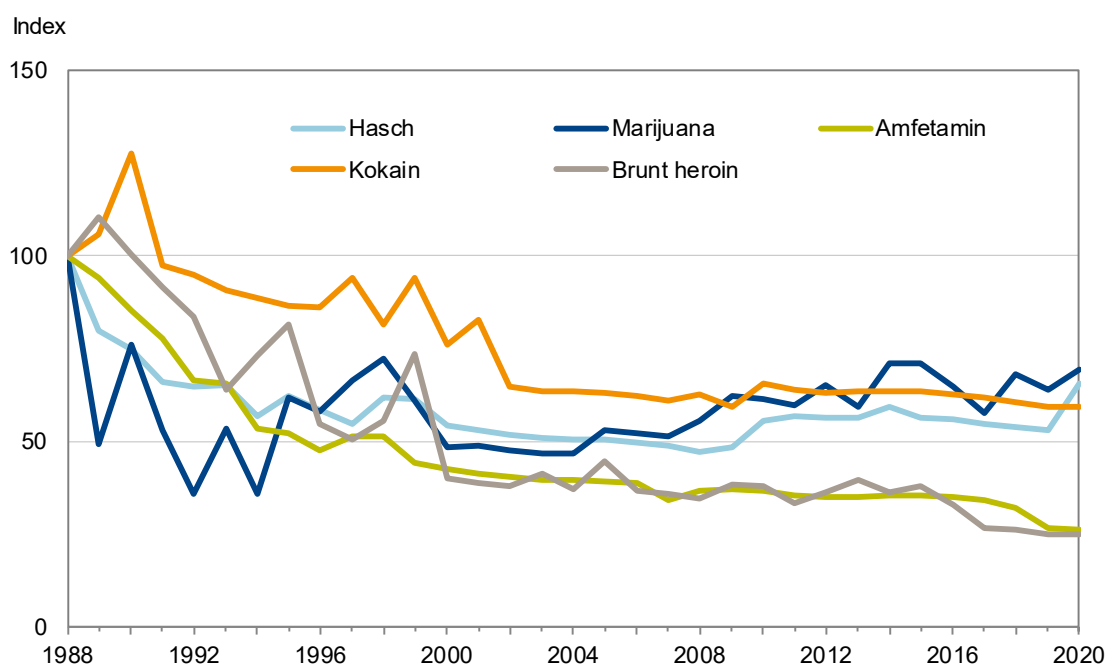

Figur 4. Gatuprisutvecklingen för hasch, marijuana, amfetamin, kokain, heroin (vitt resp. brunt – samma värden 1988–1992), ecstasy och LSD. Medianvärden, reala priser, 2020 års penningvärde. Kronor per gram/tablett/dos. 1988/2000–2020. (Tabellerna 1–8).

Att priserna varierat mycket, framförallt för heroin, men även för marijuana under 1990-talet, beror på att förekomsten av dessa substanser varit lägre. Endast ett mindre antal rapportörer har uppgett priset på dessa narkotikasorter, vilket har gett ett mera osäkert underlag.

I figur 5 redovisas realprisutvecklingen för hasch, marijuana, amfetamin, kokain och brunt heroin indexerad. Indexering gör det lättare att jämföra trenderna för narkotikasorterna, eftersom alla fått utgångsvärdet 100 för år 1988. Det blir då än tydligare att realpriserna idag är lägre för dessa narkotikasorter, jämfört med 1988. Som nämnts har det skett uppgångar för de båda cannabisvarianterna under 2000-talet, men trots uppgångarna är priset (liksom THC-halterna) på såväl hasch som marijuana endast cirka 70 procent av det pris som uppmättes vid startåret.

De allra största prisfallen uppvisas av amfetamin och brunt heroin. Jämfört med slutet av 1980-talet, har priset för dessa substanser sjunkit med cirka tre fjärdedelar. Det innebär att dessa narkotikasorter idag kostar endast en fjärdedel jämfört med läget för 30 år sedan. Även priset på kokain är lägre idag jämfört med 1988, vilket främst beror på nedgången som skedde under 1990-talet.

Figur 5. Realprisjusterad och indexerad gatuprisutveckling för hasch, marijuana, amfetamin, kokain och brunt heroin. 1988–2020. Index 1988=100. (Tabellerna 1–4 och 6).

Regionala skillnader i gatupriserna

I tabell D redovisas hur 2020 års priser varierar i olika delar av landet. Narkotikasorterna är rangordnade efter antalet prisrapporteringar. Det bör observeras att i vissa fall är det ytterst få observationer som ligger bakom värdena. Av tabellen att döma, tenderar priserna att vara högre i norra Sverige jämfört med syd- och mellansverige, samtidigt som prisrapporteringarna enligt tabell A generellt var färre i de nordligare regionerna. En tolkning av detta är att tillgängligheten på narkotika är lägre norröver. Jämförs storstadsområdena med övriga Sverige, framgår det att narkotikapriserna tenderar att vara lägre i dessa, även om observationer är få. I synnerhet amfetamin och brunt heroin förefaller vara billigare i storstadsområden. Övriga geografiska prisskillnader var relativt små, bortsett från det högre LSD-priset i storstadsområdena.

Tabell D. Medianpris på gatunivå för olika narkotikasorter i riket samt i tre landsdelar ^{a)} respektive storstads- och icke storstadsområden ^{b)}. Narkotikasorterna är rangordnade efter förekomst. 2020.

		Riket	Syd-sverige	Mellansverige	Norra Sverige	Storstadsområden	Icke storstadsområden
	Enhet	n=53	n=14	n=30	n=9	n=6	n=47
Kokain	kr/gram	900	850	900	1000	900	900
Amfetamin	kr/gram	200	200	200	250	160	200
Hasch	kr/gram	125	133	124	150	115	125
Marijuana	kr/gram	125	125	125	120	118	125
Tramadol	kr/100 mg	25	20	25	30	18	25
Ecstasy	kr/tablett	150	163	125	200	150	150
Alprazolam	kr/mg	19	15	18	23	10	20
Brunt heroin	kr/gram	800	825	800	1500	700	950
LSD	kr/dos	113	125	113	113	200	113
Vitt heroin	kr/gram	1000	1000	1000	-	-	1000

a) Polisområden i Sydsverige: Kalmar Kronoberg, Malmö, Södra Skåne, NV Skåne, Blekinge Nordöstra Skåne, Halland och Jönköping. Mellansverige: Dalarna, Värmland, Örebro, Uppsala, Västmanland, Gotland, Stockholm City, Stockholm Nord, Stockholm Syd, Storgöteborg, Fyrbodalen, Skaraborg, Älvsborg, Södermanland och Östergötland. Norra Sverige: Gävleborg, Jämtland, Västerbotten, Västernorrland och Norrbotten.

b) Som storstadsområden räknas följande polisområden: Malmö, Nordvästra Skåne, Södra Skåne, Stockholm City, Stockholm Nord, Stockholm Syd och Storgöteborg.

Tabell E. Grossistpriser för olika narkotikasorter. Priserna är angivna i kronor per kilo eller tusental tabletter (antalet prissvar, prisintervall, medel- och medianpriser). 2020.

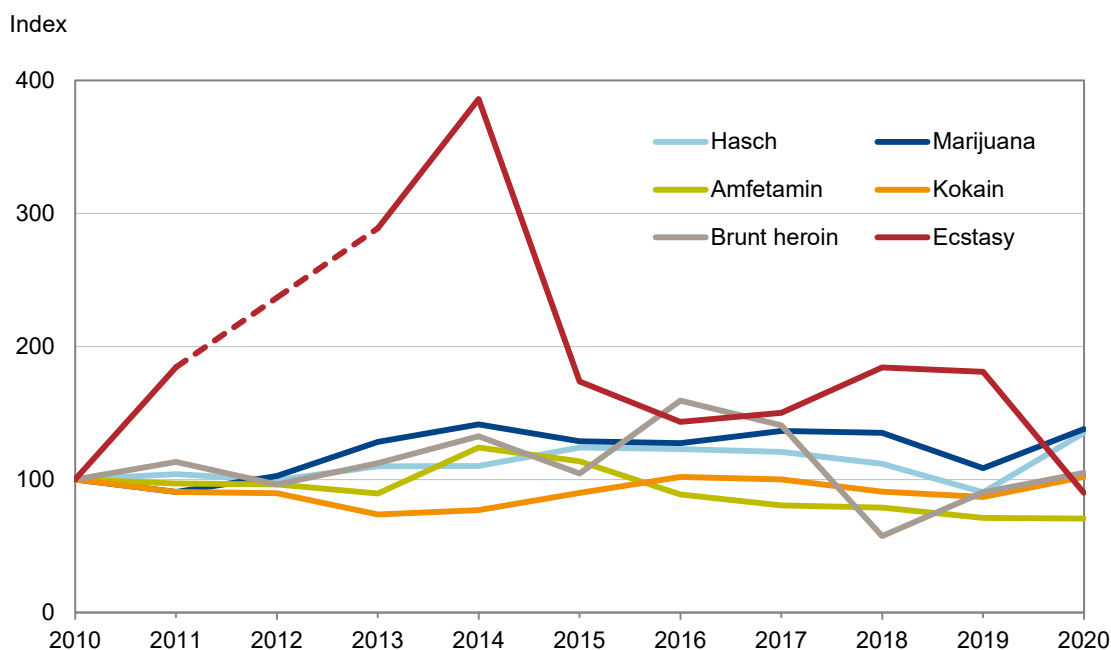
	Enhet	Antal svar (av 53)	Intervall, kronor	Medel- värde	Median- värde
Hasch	kr/kilo	43	30 000–90 000	53 326	52 500
Marijuana	kr/kilo	32	30 000–80 000	55 022	57 500
Amfetamin	kr/kilo	38	32 500–200 000	70 421	55 000
Kokain	kr/kilo	27	250 000–825 000	463 222	425 000
Ecstasy	kr/1000 tabl.	5	16 000–70 000	34 200	25 000
Brunt heroin	kr/kilo	3	300 000–400 000	350 000	350 000

Grossistpriser

Sedan 2010 efterfrågas grossistpriser för hasch, marijuana, amfetamin, kokain, ecstasy och brunt heroin. Det görs för att spegla prisbilden vid handel med större partier. I linje med internationell praxis avses då mängder om minst 1 kg eller 1 000 tabletter/enheter. Som framgår av tabell E rapporteras relativt få grossistpriser. Det hänger samman med att försäljning på denna nivå inte förekommer i alla polisområden. Det innebär i sin tur att dessa uppgifter är mera osäkra, i synnerhet för ecstasy och brunt heroin där observationerna är särskilt få.

Jämförs grossistnivån med gatunivån, framgår det att priserna på gatunivå normalt är omkring tre gånger så höga som på grossistnivå. Det gäller såväl de narkotikasorter som inte kan blandas ut (hasch, marijuana och ecstasy), som de sorter (amfetamin, heroin och kokain) där större volym kan erhållas innan försäljning till slutkund, genom utblandning med olika ämnen.

Grossistpriserna har följts sedan 2010 och presenteras i tabellerna 13–18, samt i indexerad form i figur 6 (2010=100). Indexeringen är gjord för att kunna följa utvecklingen för samtliga substanser, trots att prisnivåerna är olika. Brunt heroin och i synnerhet ecstasy uppvisar vissa svängningar under perioden. Det hänger rimligen samman med att rapporteringarna är särskilt få för dessa substanser. I grova drag är dock grossistpriserna förhållandevis oförändrade under den senaste tioårsperioden. Den enda minskningen uppvisar amfetamin, med en nedgång på ca 30 procent jämfört med startåret. Om 2020 jämförs med 2019 är den tydligaste förändringen en uppgång för hasch, där grossistpriset stigit med 45 procent.

Figur 6. Realprisjusterad grossistprisutveckling för hasch, marijuana, amfetamin, kokain, brunt heroin och ecstasy. 2010–2020. Index 2010=100. (Tabellerna 13–18)

Narkotikamarknadens omsättning

I följande avsnitt görs en skattning av narkotikamarknadens omsättning i Sverige. Efter-som försäljningsdata saknas, liksom undersökningar om konsumtionsvolym, måste denna skattning bygga på ett antal mer eller mindre osäkra antaganden. Vilka antaganden som görs har stor betydelse för slutresultatet. Nedan presenteras utgångspunkterna för denna skattning.

Inledning

Inledningsvis kan nämnas att kostnaderna (och vinsterna) relaterat till narkotikahantering främst kan härledas till distributionsleden och handlar om kompensation för de risker som de inblandande utsätter sig för, det vill säga risken att åka fast eller risken att behöva försvara affärsverksamheten med våld. Caulkins & Reuter (1998) har exempelvis beräknat att över hälften av gatupriset på kokain i New York kunde relateras till riskkompensation gällande fängelsestraff eller våldssituationer medan endast 1 procent kunde hänföras till produktionskostnader i ursprungslandet (Colombia). Beslagsförluster, transporter, paketering, teoretisk försäljarlön och andra ersättningar samt pengatvätt stod för övriga poster i deras beräkning.

Såväl i Sverige som utomlands bedöms inkomster från narkotikahanteringen generera betydelsefulla intäkter för kriminella grupperingar. EU:s drogobservatorie EMCDDA uppskattade, tillsammans med Europol, narkotikamarknadens omsättning under 2017 i EU (inklusive Norge och Turkiet) till 30 miljarder euro (EMCDDA & Europol, 2019).

I beräkningen ingick (med omsättningsandelen i parentes): Cannabis (39 procent), kokain (31 procent), heroin (25 procent), amfetamin (3 procent) och MDMA/ecstasy (2 procent). Skattningen bygger bland annat på självrapporterade uppgifter om konsumtionen enligt befolkningsundersökningar. Författarna framhåller att den därmed är osäker samt sannolikt underskattande. Vidare saknades flera narkotikasorter i omsättningsberäkningen.

Även svensk polis menar att narkotika, och i synnerhet cannabis, "...har stor betydelse i den lokala handeln i utsatta områden och utgör ofta en basinkomst för de kriminella aktörerna där" (Polismyndigheten 2017). Att cannabis spelar en central roll i lokala kriminella nätverk påtalas även i en annan rapport från rättsväsendet. Där sägs att denna basinkomst också utgör en "källa till konflikter och våldshandlingar mellan och inom nätverken" (Polismyndigheten och Tullverket 2017). Därmed kan det vara av intresse att försöka skatta hur stor narkotikaomsättningen är i Sverige.

I det följande görs en skattning av omsättningen för samma narkotikasorter som i den europeiska skattningen ovan, det vill säga cannabis, kokain, heroin, amfetamin och MDMA/ecstasy, men med tillägg av narkotikaklassade läkemedel.

Antaganden i omsättningsskattningen

Skattningar av narkotikamarknadens omsättning är som nämnts per definition osäkra och svåra att göra i och med att flera antaganden måste göras om okända förhållanden. Dessa antaganden utvecklas i det följande men kan summeras enligt nedan:

- Beslagsstatistik kan användas som ett grovt indirekt mått på volymen konsumerad narkotika.
- När beslagsstatistik används i detta syfte bör hänsyn tas till eventuella haltskillnader mellan tull- och polisbeslag (grossist- och gatunivå).
- Såväl beslagsvolymen som halter uppvisar slumpmässiga tillfälliga variationer. För att få ett säkrare underlag bör genomsnittsvärden från flera år användas (här 2016–2020). Gatuprisuppgifterna behandlas här på samma sätt.
- Transittrafik utgör en viss andel av beslagen i Sverige. I brist på bättre information antas denna andel vara lika stor för alla narkotiska substanser.
- Tullens och polisens sammanlagda beslagseffektivitet för den svenska marknaden antas i brist på bättre information vara lika stor för alla narkotiska substanser.
- Mängdrabatter förekommer på såväl inköps- som försäljningsnivå, men i okänd omfattning. De tar ut varandra åtminstone delvis. Inga försök görs att medta effekter av mängdrabatter i dessa skattningar.

Även om antagandena är osäkra så måste de göras för att några skattningar överhuvudtaget ska kunna genomföras. Att en femårsperiod utgör underlag ger en viss tröghet vad gäller att påvisa aktuella tendenser men bedöms vara nödvändigt för att erhålla tillräckligt stabila underlag.

Beslag

I följande beräkningar utgör tullens och polisens narkotikabeslag det centrala underlaget. Beslagen kan slumpmässigt eller till följd av särskilda prioriteringar variera över tid. För att undvika sådan påverkan används genomsnittet för femårsperioden 2016–2020. Beslagsvolymerna för hasch och marijuana framgår av tabell 19 och i tabell 20 redovisas amfetamin, kokain⁵, ecstasy, heroin och läkemedel. I genomsnitt beslagtogs under perioden årligen drygt 4 ton cannabis (varav 2,9 ton var hasch), ca 900 kilo amfetamin, 200 kilo kokain, 60 kilo heroin, 300 000 ecstasytabletter och närmare 4 miljoner tabletter med narkotikaklassade läkemedel.

Transittrafik

Transittrafik genom Sverige förekommer, framför allt till Norge. Om all narkotika till den norska marknaden skulle passera genom Sverige, med samma upptäcktsrisk som svensk narkotika, borde 1/3 av beslagen dras av, förutsatt att per capita-konsumtionen är likartad i Norge och Sverige. Varutransporter med norsk destination lär dock i lägre grad kontrolleras av svensk tull, jämfört med transporter som har Sverige som slutdestination. Dessutom används även andra transportvägar till Norge, varför en viss del av den narkotika som ska dit aldrig passerar svenskt territorium. Det är oklart hur mycket transitnarkotika som beslagtas i Sverige av svensk tull, och polis. Här antas det att andelen i Sverige beslagtagen narkotika som utgör transittrafik till annat land uppgår till totalt 20 procent, samt i en alternativ beräkning att den utgör endast 10 procent. Andelarna antas vara desamma, oavsett typ av narkotisk substans.

Beslagseffektivitet

Om det fanns information om hur stor andel av den insmugglade narkotikan ämnad för den svenska marknaden som tas i beslag, skulle det vara enkelt att bestämma årskonsumtionen i Sverige. Eftersom sådana uppgifter saknas måste antaganden om beslagsandelen göras. Inte sällan sägs att tullen beslagtar 10 procent av storskaligt smugglade varor, exempelvis droger, som når nationsgränserna (se t.ex. SOU 1998:18, Persson 1999, Van Duyne och Levi 2005 och Region Örebro län 2016).

Om polisens beslag för de substanser som ingår i omsättningsberäkningen jämförs med tullens, framgår att de sammanlagt utgör i princip lika stor andel (54 procent av alla beslag). Visserligen är balansen för några narkotikasorter relativt ojämn mellan tull- och polisbeslag, exempelvis tog polisen 90 procent av all ecstasy 2016–2020 men endast 12 procent av heroinet. Totalt tog polisen i genomsnitt alltså lika stora volymer som tullen (cannabis, kokain, och läkemedel har desto jämnare fördelning). Detta leder till antagandet att tull och polis totalt tar lika stora andelar av de substanser som ingår i omsättningsberäkningen (även om proportionerna dem emellan alltså varierar mellan olika narkotikatyper). Om antagandet att tullen tar 10 procent är giltigt så betyder det att rättsväsendet beslagtar sammanlagt 20 procent av den insmugglade narkotikan.

5 Som framgår av tabell 20 har ett kraftigt avvikande värde för tullbeslag av kokain uteslutits ur medelvärdesberäkningarna.

I beräkningarna blir därför utgångspunkten att totalt 20 procent av all narkotika smugglad till den svenska marknaden tas i beslag av tull eller polis, medan övriga 80 procent når marknaden. En alternativ beräkning med andelarna 10/90 presenteras också i det följande, det vill säga att tull och polis endast tar 5 procent vardera. Beräkningarna baseras, i brist på annan information, på antagandet att beslagsandelen är lika hög för alla narkotikasorter.

Halter i beslagen

Halten aktiv substans i hasch, marijuana, ecstasy och läkemedelstabletter manipuleras inte efter produktion, medan utblandning kan förekomma av de pulverdroger (amfetamin, kokain och heroin) som ingår i omsättningsberäkningen. Därför bör det tas hänsyn till eventuella haltskillnader mellan tullbeslag ("grossistnivå") och polisbeslag ("konsumentnivå"). Nationellt forensiskt centrum (NFC) har analyserat sambandet mellan nivåerna på polisens beslagsvolym och halter och funnit att i viss mån finns ett sådant "för material med kokain, att tendens till samband finns för material med heroin, men att det inte går att se något samband för material med amfetamin" (Lundquist & Nordgaard, 2020).

NFC:s haltbestämningar baseras främst på större beslag. Totalt haltbestämde NFC endast omkring 14 procent av alla amfetamin-, kokain- och heroinbeslag. Detta skulle kunna betyda att denna källa överskattar halterna i konsumentledet. Samtidigt presenterar NFC också en volymmässigt mera detaljerad redovisning, men med åren 2004–2020 sammanslagna. Några större haltskillnader mellan mindre och medelstora beslag kan inte utläsas ur denna redovisning. I grova drag överensstämmer den i stället relativt väl med de årliga medianvärden som också redovisas. Redovisningsvarianten med åren 2004–2020 sammanslagna används därför inte i de fortsatta analyserna, inte minst som den bygger på medelvärden för en 16-årsperiod och därmed ger en lång eftersläpning. I stället bedöms det att medianvärdena i NFC:s årliga haltrapportering trots allt utgör den bästa källan för att spegla halterna på gatunivå. Inte minst eftersom dessa halter ligger klart lägre än halterna för de 5 procenten med de högsta halterna i NFC:s analyser. Under perioden 2016–2020 har medianhalterna i genomsnitt legat runt 30 procent för amfetamin, 55 procent för kokain och 22 procent för heroin (Grafström K, Petersson N & Nordgaard, under arbete).

I den mån tullhalterna är högre behöver dessa volymer räknas om till konsumentnivåhalter. En jämförelse av polisens (NFC:s) haltbestämningar med Tullverkets, visar att de sistnämnda är något högre för kokain och heroin, men lägre för amfetamin. Att amfetaminhalterna inte är högre i tullbeslagen jämfört med gatuhalterna beror enligt uppgift på att amfetamin har en hög fuktnivå från lösningsmedel vid transport, vilket sedan blir ersatt med utblandningsämnen. Amfetaminhalten förblir därmed i stort sett densamma på gatunivå. För kokain angavs halterna i analyserade partier överstigande 1 kilo vara 68 procent för kokain och 27 procent för heroin under perioden 2016–2020 (Mhina, 2021).

Ingen uppräknings görs således av tullens amfetaminbeslag på grund av det ovanstående. Volymen på kokainet som tullen beslagtagit räknas upp med en faktor om 1,2 (68/55), liksom heroinet (27/22). Enligt tullabbet är det vanligt att heroinet, redan när det anländer till Sverige, är utblandat med exempelvis koffein och paracetamol, men ytterligare viss spädning tycks alltså kunna förekomma. I summeringen i tabell 20 av kokain- och heroinbeslag har tullens beslagsvolym räknats upp dessa proportioner.

Gatupriser

Det andra huvudunderlaget i omsättningsberäkningen utgörs av, de av CAN insamlade, uppgifterna om gatupriserna. Precis som för beslag och halter används i följande beräkningar femårsmedelvärden för de olika narkotikasorterna. Dessa priser framgår av tabell 21. Eftersom polisens och tullens beslagsredovisning inte skiljer på vitt och brunt heroin, samtidigt som det finns en viss prisskillnad mellan dessa kvaliteter, har en justering gjorts till följd av detta. CAN samlar in priser för båda heroinsorterna och ett genomsnittspris har vägts samman i tabellen, baserat på hur frekvent de olika typerna rapporterats.

Nytt för årets omsättningsberäkning är att narkotikaklassade läkemedel inkluderats. I CAN:s prisdatainsamling efterfrågas sedan 2018 priset för en vanligt förekommande opioid (tramadol 100 mg) och en bensodiazepin (alprazolam 1 mg). Båda kostar omkring 20 kronor per tablett enligt respondenterna. Samtidigt finns det mera sällsynta narkotikaklassade läkemedel som är desto dyrare. Exempelvis kan metadontabletter (10 mg) och buprenorfintabletter (8 mg) kosta runt 200–300 kronor enligt olika källor. Dock saknas information om i vilken relation de dyrare substanserna förekommer i förhållande till de billiga, även om den absoluta majoriteten läkemedel torde vara av billigare slag. Här görs antagandet att 90 procent av läkemedlen säljs för 20 kronor per tablett och 10 procent för 250 kronor, vilket ger ett genomsnittspris 43 kronor per tablett.

Narkotikamarknadens årsomsättning 2016–2020

I tabell F summeras de antaganden och beräkningar som gjorts tidigare i avsnittet. I tabellen presenteras två olika beräkningsvarianter. I den första varianten antas det att transittrafik respektive beslagsnivåer utgör 20 procent vardera och i den andra antas det att dessa andelar endast utgör 10 procent (redovisas i parentes).

För cannabis (hasch och marijuana) har den genomsnittliga årliga omsättningen under perioden 2016–2020 beräknats till 1,5 miljarder kronor enligt 20/20-antagandet. Amfetamin och kokain kommer på en delad andraplats, med en årlig omsättning på cirka 640 miljoner vardera. Narkotikasorten med näst högst beräknade omsättning samma period var amfetamin (647 miljoner kr), tätt följt av amfetamin (ca 639 miljoner). Cannabis omsatte alltså större belopp än kokain och amfetamin tillsammans.

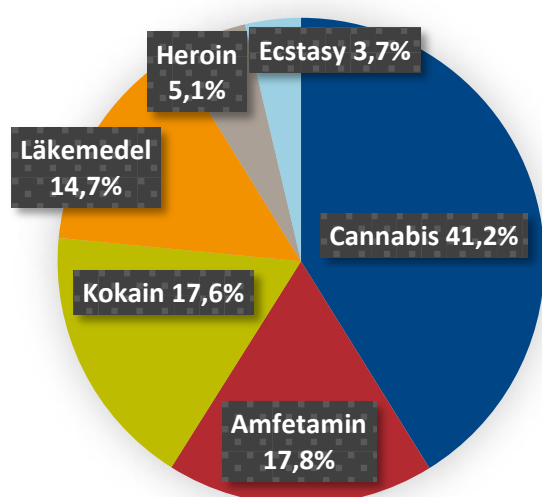
Omsättningen för heroin beräknades till cirka 190 miljoner kronor och för ecstasy till 133 miljoner. Kategorin läkemedel, som adderades i år, resulterade i en omsättning om 534 miljoner. Inklusiv läkemedel skattas den totala årliga omsättningen perioden 2016–2020 för de sex narkotikasorterna i tabellen, enligt 20/20-antagandet, uppgå till sammanlagt 3,6 miljarder kronor. Utan läkemedel blir summan 3,1 miljarder, vilket är 15 procent högre jämfört med motsvarande för perioden 2015–2019 (Guttormsson, 2020). Om i stället 10/10-antagandet tillämpas (värden i parentes), så påverkar det omsättningsberäkningen i hög grad. Med detta antagande ökar årsomsättningen från 3,7 till 9,2 miljarder. Förändringarna, i synnerhet av antagandet om beslagsandelen, medför alltså mer än en fördubbling av den totala omsättningen. Detta illustrerar att skattningen innehåller osäkerheter eftersom beslagseffektiviteten inte är känd.

Tabell F. Beslag, gatupriser och uppskattad konsumtion respektive omsättning för cannabis (hasch och marijuana) amfetamin, kokain, ecstasy, heroin och läkemedel. 2016-2020.

	Beslag (totalt) ^{a)}	Beslag exkl. transittrafik		Konsumtion efter beslag		Gatupri- ser (kr per gram/ tablett)	Omsättning, millioner kr		
		20% transit	(10% transit)	20% beslag	(10% beslag)		Om 20%/ 20%	(Om 10%/ 10%)	Omsätt- ningsan- del (%)
Hasch (kg)	2 915	2 332	(2624)	9 329	(23614)	108	1 004	(2542)	27,6
Marijuana (kg)	1 327	1 061	(1194)	4 246	(10747)	117	496	(1256)	13,6
Amfetamin (kg)	862	689	(775)	2 757	(6979)	235	647	(1637)	17,8
Kokain (kg)	216	173	(195)	692	(1751)	923	639	(1616)	17,6
Ecstasy (1000 tabl.)	305	244	(274)	975	(2467)	136	133	(336)	3,7
Heroin (kg)	60	48	(54)	193	(487)	964	186	(470)	5,1
Läkemedel (1000 tabl.)	3 880	3 104	(3492)	12 418	(31 432)	43	534	(1352)	14,7
Summa omsättning, inklusive läkemedel:							3 639	(9209)	100
Summa omsättning, exklusive läkemedel:							3 105	(7857)	-

a) Tullens kokain- respektive heroinbeslag har räknats upp med en faktor om 1,2.

I figur 7 redovisas omsättningens procentuella fördelning mellan de narkotikasorter som inkluderats i beräkningarna. Åter framgår det att cannabis är dominerande (41 procent), medan ecstasy bidrar med den lägsta andelen (knappt 4 procent).

Figur 7. Omsättningsandelar för cannabis (hasch och marijuana) amfetamin, kokain, ecstasy, heroin och narkotikaklassade läkemedel. Årligt genomsnitt i kronor beräknat för perioden 2016–2020.

Sammanfattningsvis är det förenat med svårigheter att bestämma omsättningen på narkotikamarknaden i Sverige, eftersom viktig information saknas. Avgörande är vilket antagande som görs gällande beslagseffektivitetens omfattning för olika narkotikasorter och hur detta eventuellt förändrats över tid. Ovanstående antaganden och beräkningar ger att den sammanlagda årliga omsättningen för cannabis, amfetamin, kokain, ecstasy, heroin och narkotikaklassade läkemedel under perioden 2016–2020 kan ha uppgått till någonstans mellan 3,7 och 9,4 miljarder kronor. Förutom osäkerheterna runt i synnerhet beslagseffektiviteten är ytterligare en osäkerhet hur läkemedelstabletterna ska prissättas.

Nettoomsättningen

Eftersom delar av partierna inte säljs till slutkund utan går till naturalöner, inte minst till slutkundsförsäljarna, bör omsättningen egentligen skrivas ned. I denna redovisning presenteras dock ingen beräkning av nettoomsättningen.

Omkostnader och potentiell vinst

Att komma fram till vad den slutliga årsvinsten från den svenska narkotikamarknaden uppgår till, görs inte i denna rapport. En sådan uppskattning kräver först att en nettoomsättning bestämmas. Därefter måste avdrag göras för inköpskostnader liksom utgifter för transport, lagring, förpackning, distribution, säljarsättning och penningtvätt uppskattas, och därefter subtraheras från nettoomsättningen. Dessa variabler bedöms som alltför svåra att uppskatta. Istället får det konstateras att då årsomsättningen enligt ovan beräknades uppgå till någonstans mellan 3,7 och 9,2 miljarder, finns det sannolikt utrymme att generera betydande vinster.

Årskonsumtion

Dessa beräkningar syftar egentligen inte till att skatta årsförbrukningen av olika narkotikasorter, men ger indirekt sådana resultat (tabell F). Förutsatt att transit- och beslagsandelarna utgör 20 procent vardera skulle beräkningarna ovan medföra att under perioden 2016–2020 har årligen i genomsnitt närmare 14 ton cannabis nått konsumentmarknaden (eller 34 ton om transit- respektive beslagsandelarna endast utgör 10 procent i respektive led). För amfetamin skulle det ge 2,8 ton (7 ton) givet samma förutsättningar, för kokain närmare 700 kilo (1,8 ton) samt för heroin ca 200 kilo (500 kilo). Antalet ecstasytabeltter landar enligt samma beräkningsgrunder på ca 975 000 (2,5 miljoner) och antalet tabletter med narkotikaklassade läkemedel på 12,4 miljoner (31 miljoner) på den svarta marknaden.

Om exempelvis cannabisvolymerna räknades om till förbrukning i befolkningen skulle det innebära att för de cirka 250 000 i 16–84-åringarna (ungefär 3 procent) som i frågeundersökningar uppger att de använder cannabis under en 12-månadersperiod, skulle det motsvara en genomsnittlig konsumtion om 5–11 gram cannabis i månaden. Eftersom det saknas tillförlitliga data på den årliga konsumtionen av olika narkotikasorter i Sverige är det dock i nuläget svårt att validera rimligheten i dessa resultat.

Tabell G. Gatupriser för smugglad tobak och alkohol. Priserna är angivna i kronor per limpa, liter resp. flak ^{a)} (antalet prissvar, prisintervall, medel- och medianpriser). 2020.

	Enhet	Antal svar (av 53)	Intervall, kronor	Medelvärde	Medianvärde
Cigaretter	kr/limpa	8	200–350	263	250
Sprit	kr/liter	18	100–300	157	150
Starköl	kr/flak ^{a)}	12	150–225	184	180

a) Ett flak utgör 24 x 33 centiliter, dvs. cirka 8 liter.

Smugglad alkohol och tobak

Sedan 2017 ställs frågor om gatupriser för tre olika smuggelvaror; 1 limpa cigaretter (200 stycken cigaretter), 1 liter sprit samt 1 flak starköl (24 burkar à 33 centiliter, dvs. ca 8 liter). Även om kännedomen om priserna på dessa smuggelvaror är mera begränsad bland de som valts ut att rapportera narkotikapriser, så är det ändå motiverat att passa på att fråga om även detta, då det råder brist på systematisk information om dessa priser.

I jämförelse med flertalet av narkotikasorterna rapporteras prisuppgifter för smuggelvaror i lägre grad, i synnerhet för cigaretter (se tabell G). Jämförs priserna i tabellen med butikspriser kan det konstateras att såväl smugglade cigaretter som smugglad alkohol är billigare. I butik kan en limpa cigaretter köpas för ca 550 kronor, på Systembolaget kostar standardvodka cirka 300 kronor/liter och 8 liter enklare svensk lager cirka 200 kronor. Priset för sprit och cigaretter i vanliga handeln är därmed omkring dubbelt så högt som smuggelpri-set, medan prisskillnaden för starköl är relativt liten. Sprit uppvisar det relativt sett största rapporterade prisintervallet och starköl det minsta.

Prisläget för dessa smuggelvaror har varit relativt oförändrat sedan 2017 (tabell 22). Jämfört med 2019 var det 2020 något färre som prisrapporterade öl och sprit. Denna nedgång hade dock inletts redan 2018, och beror inte nödvändigtvis på pandemin. Det minskade antalet rapporteringar behöver heller inte innebära att smuglingen av dessa varor har minskat. Det kan i stället hänga samman med att den grupp poliser som rapporterar narkotikapriser av någon anledning fått sämre kännedom om dessa smuggelvaror.

Pandemiåret 2020

Gällande smugglad alkohol och tobak upplevde 17 procent av rapportörerna att tillgängligheten minskat i polisområdet under pandemin. Några menade att hembränningen ökat som kompensation för minskad alkoholförsel. Samtidigt svarade 79 procent att de inte kunde avgöra om det inträffat någon förändring i tillgången på dessa smuggelvaror.

Prisbilden för smugglad alkohol och tobak 2020 uppvisade inte någon förändring mot året innan. Samtidigt sjönk antalet prisrapporteringar för alkohol. Att allt färre rapportörer känner till förhållanden runt alkoholsmuggling tyder på att denna kan ha blivit mindre vanlig under 2020. Dock påbörjades denna nedgång redan 2019, det vill säga innan pandemin. Att någon prisökning inte följt, på grund av en eventuell tillgänglighetsminskning, är samtidigt rimligt. Detta då det inte är ett alternativ att höja priserna alltför mycket på dessa

varor. Många köpare skulle då gå över till den legala marknaden. Att döma av polisernas rapportering tycks smugglingen av alkohol och tobak i viss mån ha minskat under pandemiåret. Det kan i samtidigt nämnas att tullens beslag av öl, sprit och cigaretter – räknat såväl i antal som i storlek – var i grova drag desamma 2020 som de två närmast föregående åren (Tullverket 2020 och 2021).

Totalt 62 procent av rapportörer uppgav att narkotikatillgängligheten i polisområdet hade påverkats av pandemisituationen. Det var något fler som rapporterade att förändringar inträffat under första halvåret, jämfört med det andra. Framför allt var det utbudsminskningar som framhölls, men inte enbart. I de öppna kommentarerna nämndes i synnerhet att tillgången på cannabis, främst hasch, hade minskat. Detta sades i sin tur ha lett till högre priser, med åtföljande effekt också på marijuanapriserna. Övriga narkotikasorter som berördes var amfetamin och kokain. För dessa har det istället upplevts att tillgängligheten har ökat. Vissa underrättelser pekade på att transportproblem hade uppstått till följd av pandemin. Någon rapportör menade att införsel av RC-droger övergått från persontransporter till större paketförsändelser. Flera av rapportörerna som noterat svängningar på marknaden menade att dom delvis tycktes ha varit tillfälliga och att logistikproblematiken varit övergående.

Som tidigare redovisats hade grossistpriserna för cannabis, i synnerhet för hasch, stigit under 2020 jämfört med 2019. För övriga narkotikasorter var antalet rapporteringar och prisnivåer i stort sett desamma som året innan. De öppna svaren överensstämmer därmed relativt väl med prisrapporteringen.

I tabellerna 19–20 redovisas polisens och tullens beslag av cannabis, amfetamin, kokain, ecstasy, heroin och läkemedel. Om beslagsvolymerna för 2020 jämförs med 2019, framkommer volymökningar för cannabis men i synnerhet för kokain. Samtidigt inträffade nedgångar för heroin, amfetamin, ecstasy och läkemedel. Att jämföra beslag från ett år med ett annat kan dock vara vanskligt då slumpmässiga variationer ges stort inflytande. Studeras 2020 års beslag mot perioden 2016–2019, kvarstår avvikelser endast för heroin (nedgång) samt kokain (uppgång). Även om flera narkotikasorter uppvisade beslagsnedgångar tycks inga stora minskningar ha skett under pandemiåret 2020. Kokain, och i viss mån cannabis, uppvisade i stället beslagsökningar.

En sammanvägd tolkning av det ovanstående gällande narkotika är att under pandemiåret har det uppstått minskad tillgång på cannabis (främst hasch), vilket har lett till ökade priser på såväl grossist- som gatunivå. Denna nedgång i tillgänglighet kan bero på förändringar som skedde på europamarknaden redan innan pandemin, enligt EMCDDA:s informationer om stora framgångar för rättsväsendena i Marocko och Spanien i slutet av 2019 är riktig (se EMCDDA, 2020b). Effekten av detta kan ha förstärkts under pandemin med försämrade smugglingsmöjligheter genom Europa samt en hög beslagsnivå för Sveriges del. Samtidigt tycks kokain ha blivit vanligare under 2020: Ovanligt stora beslag ledde inte till några större prisförändringar och flera rapportörer ansåg att kokaintillgängligheten ökat. I den mån pandemin påverkat insmugglingen, och beslagsnivåerna, så har denna påverkan alltså varit olika för olika narkotiska substanser och med undantag för cannabis har inga större förändringar har skett mot tidigare situation.

Referenser

- Caulkins & Reuter (1998). *What Price Data Tell Us about Drug Markets*. Journal of Drug Issues. Vol 28, Issue 3, 1998.
- EMCDDA & Europol (2019). *EU Drug Markets Report 2019*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- EMCDDA (2020a). *European Drug Report 2020: Trends and Developments*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- EMCDDA (2020b). *EU Drug Markets: Impact of COVID-19*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Freeman, T m.fl. (2018). *Increasing potency and price of cannabis in Europe, 2006-16*. Addiction. Doi:10.1111/add.14525.
- Grafström K, Petersson N & Nordgaard A (under arbete). *Narkotikahalter i polisbeslag av amfetamin, heroin, kokain samt cannabismaterial under 2020 samt framtagna gränser för speciellt låg, låg, hög och speciellt hög halt 2021–2024. Historisk utveckling av median och medelvärden, max- och minhalter samt statistisk halt för cannabisblad/stjälkar*. NFC Rapport 2021:XX. Linköping: Nationellt forensiskt centrum.
- Guttormsson U (2004). *Narkotikaprisutvecklingen i Sverige 1988–2003*. Rapport 80. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Guttormsson U (2020). *Narkotikaprisutvecklingen i Sverige 1988–2019*. Rapport 191. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Kálmán S (2020). Narkotikapriser på internet, NOA. Mejlkontakt 2020-10-20.
- Lundquist P & Nordgaard A (2020). *Prediktiva narkotikahalter i polisbeslag 2020 och framtagna gränser för speciellt låg, låg, hög och speciellt hög halt 2020–2024*. NFC Rapport 2020:03. Linköping: Nationellt forensiskt centrum.
- Mhina K (2021). Tullverkets laboratorium. Mejlkontakt 2021-02-19.
- Moeller K, Munksgaard R och Demant J (2020). *Illicit drug prices and quantity discounts: A comparison between a cryptomarket, social media, and police data*. International Journal of Drug Policy. DOI: 10.1016/j.drugpo.2020.102969.
- Persson L (1999). *Cigarettsmugglingens struktur, omfattning och utveckling under senare delen av 1990-talet – Från limpa till lunga*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Polismyndigheten (2017). *Polisens rapport om allvarlig och organiserad brottslighet 2017*. Stockholm: Polismyndigheten, Nationella operativa avdelningen.
- Polismyndigheten och Tullverket (2017). *Drogsituationen – Lägesbild i Sverige 2013–2016*. En rapport av Polismyndigheten och Tullverket.

Region Örebro län (2016). *Dopning – Översikt, vård och behandling samt idéskiss till ett nationellt kompetenscentrum*. Slutrapport från Nationellt kompetensutvecklingsprojekt för dopningsproblematik (NKD) 2013–2015.

SCB (2021). Konsumentprisindex (1980=100), fastställda tal. Stockholm: Statistiska centralbyrån. www.scb.se. Nedladdat 2021-02-19.

SOU 1998:18 (1998). *En gräns – en myndighet?* Stockholm: Finansdepartementet, Fritzes.

Tullverket (2020). *Beslagsstatistik*. Tullverket.se, nedladdat 2020-02-14.

Tullverket (2021). *Beslagsstatistik 2020*. Tullverket.se, nedladdat 2021-02-17.

UNODC (2009). *World Drug Report 2009*. Vienna: United Nations Office On Drugs and Crime.

UNODC (2020). *World Drug Report 2020*. 8.4_Price_time_series_in_Western_Europe_and_United_States. Nedladdat 2021-02-04.

Van Duyne P & Levi M (2005). Drugs and money. *Managing the drug trade and crime-money in Europe*. London: Routledge.

Bilaga I: Regioner och polisområden

Region	Polisområde	Län
Bergslagen	Dalarna	Dalarna
Bergslagen	Värmland	Värmland
Bergslagen	Örebro	Örebro
Mitt	Gävleborg	Gävleborg
Mitt	Uppsala	Uppsala
Mitt	Västmanland	Västmanland
Nord	Jämtland	Jämtland
Nord	Norrbottn	Norrbottn
Nord	Västerbotten	Västerbotten
Nord	Västernorrland	Västernorrland
Stockholm	City	Stockholm
Stockholm	Gotland	Gotland
Stockholm	Nord	Stockholm
Stockholm	Syd	Stockholm
Syd	Malmö	Skåne
Syd	Nordvästra Skåne	Skåne
Syd	Blekinge nordöstra Skåne	Skåne/Blekinge
Syd	Kalmar Kronoberg	Kalmar/Kronoberg
Syd	Södra Skåne	Skåne
Väst	Fyrbodal	Västra Götaland
Väst	Halland	Halland
Väst	Skaraborg	Västra Götaland
Väst	Storgöteborg	Västra Götaland
Väst	Älvsborg	Västra Götaland
Öst	Jönköping	Jönköping
Öst	Södermanland	Södermanland
Öst	Östergötland	Östergötland

The logo for CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning) consists of the letters 'C', 'A', and 'N' in a bold, blue, sans-serif font. Each letter is separated from the others by a small black dot.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, är ett nationellt kompetenscentrum som arbetar för minskade skador av alkohol och andra droger i samhället. Det gör vi genom att följa konsumtions- och skadeutvecklingen och genom kunskapshöjande insatser. Våra större återkommande nationella undersökningar är Skolelevers drogvanor, Monitormätningarna och Vanor och konsekvenser. Vi genomför även lokala och regionala undersökningar på uppdrag av kommuner och län. CAN är en ideell förening med medlemsorganisationer och med ombud i alla län. Läs mer om oss på www.can.se.